

ТУРИЗМ

DOI: [https://doi.org/10.32782/2708-4949.1\(15\).2025.15](https://doi.org/10.32782/2708-4949.1(15).2025.15)

УДК 338.486

О. О. Каролоп

Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Р. П. Загнибіда

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

К. О. Верес

Державний заклад «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»

Л. М. Лояк

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

СТАЛИЙ РОЗВИТОК У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ ТА ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ: СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ЗМЕНШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО СЛІДУ

Готельно-ресторанний та туристичний бізнес охоплює широкий спектр підприємств, зокрема, готелі, ресторани, курорти та місця проведення заходів – усі пропонують послуги для мандрівників, туристів і місцевих жителів. Одним з найбільших викликів перед індустрією гостинності є її сталий розвиток. Готельно-ресторанний та туристичний бізнес стикається з такими проблемами, як надмірне використання ресурсів та вплив бізнесу на навколишнє середовище, зростає її екологічний слід. Це спонукає до необхідності переходу до активного пошуку екологічних рішень та екологічних практик як пріоритетів подальшої діяльності. Екологічна відповідальність передбачає збереження та відновлення природних ресурсів та екосистем. Сучасне суспільство прагне до гармонійних відносин з навколишнім середовищем. Вказані результати дослідження відношення та поведінки споживачів щодо змін навколишнього середовища та клімату. Сталий гостинний бізнес визначається ключовим фактором подорожей майбутнього. Економічне обґрунтування сталого розвитку відображає фінансові переваги екологізації функціонування закладів. Розглянуто фактори, які впливають на сталу екологічну ініціативу закладу. В індустрії гостинності практики сталого розвитку включають сертифікацію та акредитацію, переробку відходів і використання відновлюваних джерел енергії. Розглянуто основні інноваційні програми та технології екологізації діяльності готельно-ресторанних закладів (енергоєфективність, відновлювана енергія, біорізноманіття, споживання води, утилізація відходів, використання хімічних речовин, екологічні джерела). Фундаментальним елементом екологічного стратегічного управління виступає екологічна стратегія. Від рівня екологічного потенціалу підприємства та ряду інших факторів залежить вибір екологічної стратегії, який визначатиме можливість забезпечити власну екологічну ефективність та відповідну результативність завдяки зниженню потенційних ризиків негативного впливу на навколишнє середовище. Розглянуто екологічні стратегії, які відображають спектр екологічних заходів, зокрема, модернізацію послуг і продуктів, екологічне виробництво, освіта персоналу тощо.

Ключові слова: готельно-ресторанний бізнес, туризм, сталий розвиток, екологізація, екологічна стратегія.

Постановка проблеми. Індустрія гостинності є важливим джерелом доходу для багатьох громад: забезпечує зайнятість населення і приносить прибуток. Однак туризм має негативний вплив на навколишнє середовище та здоров'я населення. Готелі та ресторани є величезними споживачами енергії та води, продукують відходи та забруднення навколишнього середовища. Відповідно постає питання про екологічність, тобто дбайливого ставлення до невідновлюваних ресурсів та використання відновлюваних ресурсів в організації господарської та розважальної діяльності готельно-ресторанних комплексів. Крім того, попит на екологічно

чисті послуги стає все більш поширеним серед населення, тому підприємства повинні враховувати екологічні потреби місцевого населення. Вони здатні підвищити свою екологічну стійкість, розвиваючи практики, які покращують екологічні показники, не зменшуючи бізнес-операцій. Розуміння факторів, які впливають на екологічну стійкість в індустрії гостинності, є першим кроком на шляху до розробки екологічно безпечних практик у сфері гостинності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему сучасного сталого розвитку індустрії гостинності та екологізації їх діяльності вчені досліджують

активно. Колектив акторів І. Якименко, Л. Петрашко, Т. Димань, О. Салавор, Є. Шаповалов, М. Галабурда, О. Ничик, О. Мартинюк [12] розкрили сутність стратегії сталого розвитку та продемонстрували особливості її запровадження. Особлива увага звертається на забезпечення екологічної стійкості для комфортного майбутнього та підтримки екосистем до відновлення. R. Porça [8] дослідила важливість сталого розвитку готелів для глобального розвитку сфери гостинності. О. Волошенко [1] розглядає такі види стратегій еколого-орієнтованого розвитку як зосередження зусиль на покращенні техніко-технологічного рівня діяльності закладу, на підвищенні його організаційно-управлінського рівня, на вдосконаленні організаційно-технічного його рівня, на створенні об'єднань підприємств для вирішення питань екологічного розвитку. І. Романюк та К. Дейко [10] вказують на вплив екологічної свідомості та міжнародної співпраці на стратегії підприємства і розвиток екологічного туризму. О. Головня та Ю. Ставська [4] розглядали екологічні інновації як спосіб забезпечення конкурентоспроможності закладів та їх іміджу. E. Leyva та D. Parra [7] розглянули чотири різні екологічні стратегії, їх різницю у підходах. Компанія з аналізу даних і управління доходами готелів Revnomic [11] надає практичні способи запровадження принципів сталого розвитку в індустрії гостинності.

Мета статті – розглянути особливості сталого розвитку у готельно-ресторанному та туристичному бізнесі, стратегічні підходи до зменшення екологічного сліду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегію сталого розвитку можна визначити як найбільш ефективну стратегію розвитку сучасної цивілізації, яку спрямовано на максимальне задоволення природних потреб людини, що перебуває у гармонії з природою та позбавлена соціальних негараздів. Стратегія сталого розвитку передбачає стійке економічне зростання суспільства, що не зашкоджує довкіллю та узгоджене із соціальним розвитком суспільства [10, с. 5].

Існує три основні сфери сталого розвитку: навколишнє середовище, економіка та суспільство [10, с. 7]. Розвиток цих трьох аспектів забезпечує стійкість індустрії та довгострокові вигоди для економіки регіону та країни в цілому. Індустрія гостинності вимагає багато ресурсів для свого функціонування. Більшість готелів та інших підприємств, які пов'язані зі сферою гостинності, потребують багато електроенергії, води та інших ресурсів. Це спричиняє екологічні проблеми та навантаження на довкілля. Сталій розвиток має на меті забезпечити вимірювання та управління використанням ресурсів таким чином, щоб задовольнити екологічні, соціальні та економічні потреби. Практики сталого розвитку в індустрії гостинності включають сертифікацію та акредитацію, переробку відходів і використання відновлюваних джерел енергії. Доведено, що ці практики мають позитивний вплив на навколишнє середовище, не зменшуючи бізнес-операцій і не вимагаючи додаткових витрат [4].

Рисунок 1 – Основні сфери сталого розвитку

Джерело: сформовано авторами

Проте збереження природних і соціальних ресурсів не може здійснюватися без згоди та вимог відвідувачів, оскільки це впливає на їх сприйняття якості послуг, що надаються в готелі або ресторани [7, с. 120].

Більшість споживачів усе більше стурбовані зміною навколишнього середовища та клімату. Згідно з даними Deloitte ConsumerSignals (2023 рік), глобального дослідження ставлення та поведінки споживачів, кожен другий споживач у всьому світі (51%) стурбований зміною клімату. Опитування також показало, що порівняно з минулим роком зросла частка споживачів, які припинили робити покупки через етичні чи екологічні проблеми, у ряді категорій, включаючи гостинність. Сталій гостинний бізнес буде ключовим фактором майбутнього подорожей [2].

Згідно зі звітом Booking.com мандрівники стали екологічно чистими: у всьому світі 83% мандрівників вважають екологічні подорожі життєво важливими; 61% – кажуть, що пандемія спонукає їх подорожувати більш екологічно в майбутньому. Результати також показують, що 84% мандрівників хочуть зменшити загальні відходи; 83% – хочуть зменшити свою енергію споживання (наприклад, вимикаючи змінний струм і світло, коли вони не знаходяться в кімнаті); 79% – хочуть використовувати екологічні види транспорту, такі як пішки, їзда на велосипеді тощо [9].

Екологічні інновації у сфері гостинності виступають ефективним інноваційним рішенням. Окрім того, що їх реалізація виявляє турботу і збереження навколишнього середовища, вони стають важливим фактором конкурентоспроможності та підвищення ефективного функціонування. Виокремлюють такі екологічні інновації як глобальна програма зі скорочення харчових відходів і упаковки в ресторанах всього світу; скорочення негативного впливу на навколишнє середовище: комбінована система опалення, яка б знизила викид вуглекислого газу в атмосферу на 30%, автоматична система регулювання освітлення, здатна підлаштовуватися під необхідний рівень освітлення залежно від часу доби й сезону, використання екологічно чистих продуктів, товарів місцевих виробників

і впровадження коротких ланцюжків поставки харчування; використання сонячних батарей на даху готелю для виробництва електроенергії; вітряні генератори; вікна, що виготовлені з вторинної сировини; меблі зроблені з перероблених матеріалів; на даху посаджені зелені насадження [3, с. 32].

В індустрії гостинності вже є багато перевірених, масштабованих можливостей, які допомагають мінімізувати вплив на навколишнє середовище, а в галузі з'являються інноваційні програми та технології, зокрема, розглянуті у табл. 1.

Екологічна стратегія – набір ініціатив, які спрямовані на зменшення впливу діяльності на навколишнє середовище за допомогою продуктів, процесів і корпоративної політики, таких як зменшення споживання енергії та відходів, використання стійких ресурсів і впровадження екологічного менеджменту.

Від рівня екологічного потенціалу підприємства та ряду інших факторів залежить вибір екологічної стратегії, який визначатиме можливість забезпечити власну екологічну ефективність та відповідну результативність завдяки зниженню потенційних ризиків негативного впливу на навколишнє середовище [1]. Успішна екологічна ініціатива має бути адаптована до конкретного підприємства з урахуванням певних факторів (рис. 1).

Висока готовність людей купувати екологічно чисті продукти свідчить про те, що все більше споживачів починає усвідомлювати збереження навколишнього середовища. На це підприємства намагаються реагувати позитивно та заохочувати запроваджувати нові бізнес-стратегії. Зелений маркетинг включає

широкий спектр маркетингових заходів, які можуть включати дизайн і модернізацію продукту, екологічне виробництво та інтегровані маркетингові комунікації. Відповідно до існує чотири різні зелені стратегії. Компанії, які приймають «економічну екологічну стратегію», запроваджують екологічні стратегії, щоб зменшити витрати та дотримуватися законодавчих і нормативних актів. Компанії, які використовують «захисну екологічну стратегію», роблять це у якості запобіжного заходу (згадують про свої зелені ініціативи на своїх веб-сайтах без оприлюднення за межами). Ці дві стратегії використовують здебільшого реактивний підхід. І навпаки, компанії, які використовують «затінену зелену стратегію», інвестують у довгострокові загальносистемні екологічні процеси, які вимагають значних фінансових і нефінансових зобов'язань, тоді як компанії, які застосовують «екстремально зелену стратегію», повністю інтегрують екологічні міркування у свій основний бізнес і елементи маркетингу. Дві останні стратегії більше відносяться до проактивного підходу, оскільки зазвичай вони встановлюються компаніями повноцінно та добровільно [5]. Базові екологічні стратегії можна розділити на п'ять основних категорій: управління енергією (заміна ламп розжарювання на енергозберігаючі), зменшення відходів (наприклад, програма повторного використання білизни), методи переробки (мати контейнери для вторинної переробки в номерах), освіта персоналу (навчити персонал бути більш екологічно чистим) і зелений бізнес (купувати у фермерів або місцевих виробників). Ці стратегії не вимагають великих стартових інвестицій у порівнянні з

Таблиця 1 – Екологізація індустрії гостинності

Енергоефективність	Оператори готелів виходять за рамки датчиків заповненості номерів, захисних панелей, заміни світлодіодного освітлення, використовують автоматизовані системи керування енергією: рішення для моніторингу в режимі реального часу та панелі приладів. Ініціативи з енергоефективності також значно знижують експлуатаційні витрати готелів.
Відновлювана енергія	Окрім сонячної та вітрової генерації на місці, деякі готелі вивчають геотермальні джерела енергії, біопаливо та технології водневих паливних елементів. Японська готельна група використовує пластиківі відходи для живлення генератора на водневих паливних елементах, який виробляє 450 000 кВт-год електроенергії, скорочуючи викиди CO ₂ на 200 000 кг на рік, що еквівалентно енергії, необхідній для живлення 25 будинків протягом одного року. Багато брендів вивчають широкомасштабні угоди про відновлювану енергетику, які забезпечать харчуванням кілька готелів і сприятимуть регіональному озелененню енергетичної мережі.
Біорізноманіття	Створення охоронних зон навколо своїх об'єктів, співпраця з місцевими природоохоронними організаціями та навчання гостей про підтримку екосистеми (прогулянки з гідом, освітні бесіди).
Споживання води	Готелі зберігають воду, використовуючи змішувачі з низьким потоком, туалети та душові лійки, розумні контролери поливу та пральні машини безперервної дії.
Утилізація відходів	Чимало готельно-ресторанних комплексів виключають одноразовий пластик, використовують біодигестери для переробки харчових відходів, використовують дані про відходи для формування відповідних розмірів порцій і меню, переробляють і використовують компостування на території або за межами підприємства (або переробка на корм для тварин, перетворення на біопаливо).
Використання хімічних речовин	Перехід готелів на нетоксичні, екологічно чисті біологічно розкладані хімічні речовини в прибиранні та господарській діяльності; продукція, сертифікована C2C, упаковуються в упаковку з перероблених матеріалів і виробляються з використанням відновлюваної енергії. Це зменшує викиди CO ₂ , виключає використання сирої нафти та запобігає забрудненню мікропластиком. Окрім того, упаковку цих продуктів можна переробляти практично нескінченно.
Екологічні джерела	Сезонні інгредієнти, власні сади і партнерство з місцевими постачальниками можуть допомогти зменшити складність ланцюжка поставок і скоротити викиди.

Джерело: сформовано авторами на основі [2; 3; 6; 9]

негайними результатами, які сприймає керівництво, і зазвичай прийняті на основі витрат.

Згідно концепції сталого розвитку підприємств та особливостям сучасного екологічного менеджменту, виділяють наступні екологічні стратегії: *стратегія достатності* передбачає добровільне обмеження споживання та зміну стилю життя; *стратегія чистого виробництва* – зведення негативного впливу до мінімуму окремого підприємства на навколишнє середовище через радикальні зміни технології, асортименту послуг та використання продуктів; *стратегія еко-ефективності* спрямована на значне підвищення коефіцієнта використання сировинних ресурсів і ефективності всіх технологічних процесів; *стратегія кругообігу потоків* – створює унікальні індустріальні постачальницькі ланцюги між підприємствами для обміну потоками сировини і відходів відповідно до асимілюючого потенціалу природи; *стратегія кооперації* – зниження негативного впливу групи закладів на природне середовище шляхом співпраці у вирішенні екологічних проблем з метою підвищення рівня ресурсозбереження і мінімізації відходів [1].

Підприємства, що підтримують екологічність, мають унікальну можливість активно взаємодіяти з різноманітними міжнародними організаціями та урядовими структурами. Вони можуть спрямовувати свої зусилля на сприяння сталого розвитку в туристичній галузі, створюючи умови для збереження природного середовища та культурної спадщини. Існує безліч способів такої взаємодії, серед яких одним із найефективніших є участь у глобальних ініціативах, що пропонують платформу для обміну досвідом та знаннями. Наприклад, підприємства можуть долучатися до програм, подібних до Global Sustainable Tourism Council (GSTC) або Global Code of Ethics for Tourism [8]. Ці ініціативи не лише підтверджують зобов'язання щодо впровадження та дотримання принципів сталого туризму, але й сприяють налагодженню співпраці з іншими ключовими гравцями галузі, що працюють на досягнення спільних цілей у сфері екологічного туризму.

Таким чином, екологічна стратегія виступає фундаментальним елементом стратегічного управління для забезпечення сталого розвитку закладів. Екологізація повинна досягатися через сукупність ефективних заходів, зокрема, впровадження екологічно безпечних

Рисунок 2 – Фактори впливу на сталу екологічну ініціативу

Джерело: розроблено на основі [2]

практик та технологій в туристичному сервісі, підвищенню екологічної обізнаності туристів та персоналу.

Висновки. Індустрія гостинності є великим споживачем ресурсів і має значний вплив на довкілля та місцеві громади. Неможливо переоцінити важливість екологічних практик у цій галузі. Сталість – це спосіб, за допомогою якого господарства індустрії гостинності можуть вносити важливі зміни. Екологічна стратегія являє собою сукупність цілеспрямованих ініціатив, спрямованих на мінімізацію негативного впливу людської діяльності на довкілля. Її реалізація здійснюється через оптимізацію виробничих процесів, розробку екологічно орієнтованих продуктів, а також впровадження корпоративних політик. Основними аспектами такої стратегії є скорочення споживання енергії та утворення відходів, перехід на використання відновлюваних та сталих ресурсів, а також інтеграція принципів екологічного управління у всі сфери діяльності. Готельно-ресторанні та туристичні підприємства, що дотримуються принципів екологічної відповідальності, налагоджують плідну співпрацю з державними установами та міжнародними організаціями. Їхня діяльність може бути спрямована на підтримку сталого розвитку в туристичній сфері, сприяючи збереженню природних ресурсів і культурних цінностей.

Список використаних джерел:

1. Волошенко О.О. Методичний підхід до формування стратегії еколого-орієнтованого розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5274> (дата звернення: 05.11.2024).
2. Chemmanur A., Fenech C.. Sustainability in the hospitality industry. Assessing and addressing sustainability risks in the hospitality industry. URL: <https://www.deloitte.com/uk/en/Industries/consumer/blogs/sustainability-in-the-hospitality-industry.html> (дата звернення: 05.11.2024).
3. Головня О.М., Ставська Ю.В. Сучасні трансформації розвитку сфери туризму та індустрії гостинності: монографія. Вінниця : ДРУК, 2021. 220 с.
4. HPG Consulting. Sustainable Development Practices in the Hospitality Industry. 2022. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/sustainable-development-practices-hospitality-industry-/> (дата звернення: 05.11.2024).
5. Leyva E.S., Parra D.P. Environmental approach in the hotel industry: Riding the wave of change. *Sustainable Futures*. 2021. Vol. 3. P. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sfr.2021.100050>

6. Popşa R.E. Importance of Sustainability in the Hotel Industry. *Expert Journal of Business and Management*. 2023. № 11(2). P. 183–188.
7. Prud'homme B., Raymond L. Sustainable development practices in the hospitality industry: An empirical study of their impact on customer satisfaction and intentions. *International Journal of Hospitality Management*. 2013. № 34. С. 116–126. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2013.03.003>
8. Романюк І.А., Дейко К.С. Вплив глобальних тенденцій на розвиток підприємств екологічного туризму. *Ефективна економіка*. 2023. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.12.22>
9. Revnomix Solutions LLP. Ultimate Guide to Sustainability in the Hospitality Industry. URL: <https://revnomix.com/ultimate-guide-to-sustainability-in-the-hospitality-industry/> (дата звернення: 05.11.2024).
10. Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти / Якименко І.Л., Петрашко Л.П., Димань Т.М. та ін. Київ : НУХТ, 2022. 337 с.

References:

1. Voloshenko O. O. (2016) Metodichniy pidkhid do formuvannya stratehii ekoloho-oriientovanoho rozvytku pidpriemstva [Methodical approach to the formation of a strategy for environmentally oriented development of the enterprise]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, no. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=527> (in Ukrainian)
2. Chemmanur, A., & Fenech, S. (2024) Sustainability in the hospitality industry. Assessing and addressing sustainability risks in the hospitality industry. Available at: <https://www.deloitte.com/uk/en/Industries/consumer/blogs/sustainability-in-the-hospitality-industry.html>.
3. Holovnia O. M., & Stavskaya Yu. V. (2021) Suchasni transformatsii rozvytku sfery turyzmu ta industrii hostynnosti [Modern transformations in the development of tourism and hospitality industry]. Vinnytsia : DRUK.
4. HPG Consulting (2022) Sustainable Development Practices in the Hospitality Industry. Available at: <https://www.linkedin.com/pulse/sustainable-development-practices-hospitality-industry-/>
5. Leyva E. S., & Parra D. P. (2021) Environmental approach in the hotel industry: Riding the wave of change. *Sustainable Futures*, no. 3, pp. 1–14. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sftr.2021.100050>
6. Popşa R. E. (2023) Importance of Sustainability in the Hotel Industry. *Expert Journal of Business and Management*, no. 11(2), pp. 183–188.
7. Prudhomme B., & Raymond L. (2013) Sustainable development practices in the hospitality industry: An empirical study of their impact on customer satisfaction and intentions. *International Journal of Hospitality Management*, no. 34, pp. 116–126. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2013.03.003>
8. Romaniuk I. A., & Deiko K. S. (2023) Vplyv hlobalnykh tendentsii na rozvytok pidpriemstv ekolohichnoho turyzmu [Influence of global trends on the development of ecotourism enterprises]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, no. 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.12.22>
9. Revnomix Solutions LLP. Ultimate Guide to Sustainability in the Hospitality Industry. Available at: <https://revnomix.com/ultimate-guide-to-sustainability-in-the-hospitality-industry/>
10. Yakymenko I. L., Petrashko L. P., Dyman T. M. et al. (2022) Stratehiia staloho rozvytku: Yevropeyski horizonty [Sustainable development strategy: European Horizons]. Kyiv: NUKhT, 337 p.

Olena Karolop

State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»

Raisa Zagnybida

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Kateryna Veres

State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University»

Liliia Loiak

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE HOTEL, RESTAURANT AND TOURISM BUSINESS: STRATEGIC APPROACHES TO REDUCING THE ECOLOGICAL FOOTPRINT

The hospitality and tourism industry encompasses a wide range of businesses, including hotels, restaurants, resorts, and event venues, all of which offer services to travelers, tourists, and local residents. One of the biggest challenges facing the hospitality industry is its sustainability. The hotel, restaurant and tourism business is facing problems such as excessive use of resources and the impact of business on the environment, and its ecological footprint is growing. This prompts the need to move to an active search for environmental solutions and environmental practices as the main priorities for further activities. Environmental responsibility involves the preservation and restoration of natural resources and ecosystems. Modern society strives for harmonious relations with the environment. The results of a study of consumer attitudes and behavior towards environmental and climate change are presented. Sustainable hospitality business is defined as a key factor in the travel of the future. The economic justification of sustainable development

reflects the financial benefits of greening the functioning of institutions. The factors that influence the sustainable environmental initiative of an institution are considered. In the hospitality industry, sustainable development practices include certification and accreditation, waste recycling, and the use of renewable energy sources. The article examines the main innovative programs and technologies for greening the activities of hotel and restaurant establishments (energy efficiency, renewable energy, biodiversity, water consumption, waste disposal, use of chemicals, and environmental sources). An environmental strategy is a fundamental element of environmental strategic management. The choice of an environmental strategy depends on the level of the enterprise's environmental potential and a number of other factors, and it will determine the ability to ensure its own environmental efficiency and corresponding effectiveness by reducing the potential risks of negative environmental impact. The article considers environmental strategies which reflect the range of environmental measures, in particular; modernization of services and products, ecological production, staff education, etc.

Keywords: hotel and restaurant business, tourism, sustainable development, greening.

Статтю подано до редакції 17.01.2025